

NEAPYKANTOS KALBA

ŽMOGAUS TEISIŲ UŽSIĖMIMO SCENARIJUS

Žmogaus teisių balsas

TAUTINIŲ MAŽUMŲ DEPARTAMENTAS
PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS

Scenarijai mokytojams

NEAPYKANTOS KALBA

Šis metodinis rinkinys – žmogaus teisių užsiėmimo scenarijus, skirtas pedagogams ir jaunimo darbuotojams. Scenarijų sudaro glausta tematinė informacija, svarbiausių sąvokų sąvadas, diskusiniai klausimai ir metodai. Scenarijus orientuotas į 8-12 klasių moksleivių žmogaus teisių švietimą.

TURINYS: Agnė Vitkutė, Giedrė Šėmytė, Goda Savickaitė, Milda Janeikaitė

DIZAINAS: Ruta Krau

PAGRINDINĖ INFORMACIJA

Neapykantos nusikaltimai bei neapykantos kalba prieštarauja demokratinės visuomenės pagrindinėms vertybėms. Šios veikos bando pateisinti tam tikrų visuomenės grupių netoleranciją tik dėl jų bruožų. Neapykantos nusikaltimų ir neapykantos kalbos skleidimo situacijose gali būti paveikta daug žmogaus teisių. Pavyzdžiui, teisė į gyvybę, kankinimų, nežmoniško ir žeminančio elgesio draudimas, teisė į teisingą teismą, saviraiškos laisvė, teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą.

Neapykantos kalba skatina neapykantą ar prievartą prieš asmenis ar jų grupes pagal tam tikrus požymius. Neapykantos kalbos negina saviraiškos laisvė. Tai reiškia, kad valstybė gali teisėtai užkirsti kelią neapykantos kalbai ir už tai bausti.

Neapykantos kalba yra bet kokia neapykantos ir prievartos, nukreiptos į asmenį ar asmenų grupę, kurstymo, skleidimo ar pateisinimo forma, pagrįsta tam tikrais požymiais, pavyzdžiui, lytimi, seksualine orientacija, rase, etnine grupe, tautybe, kalba, socialine padėtimi, religija ar kitais įsitikinimais.

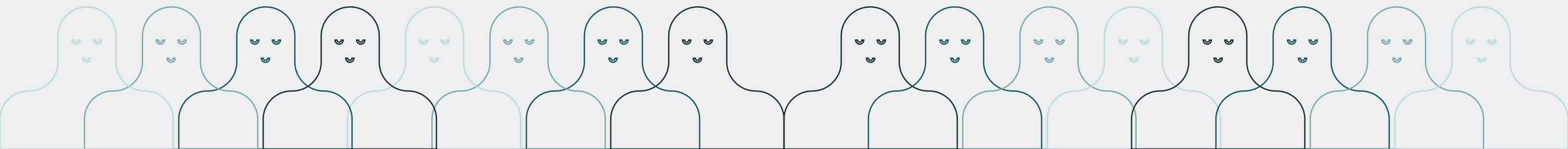
Skirtumas tarp to, kas gali ir negali būti laikoma neapykantos kalba, yra labai nedidelis. Todėl svarbu tiksliai atskirti neapykantos kalbą nuo kitų įžeidžiančio pobūdžio, nepopuliarių ar ekstremalių požiūrių ar pareiškimų. Pavyzdžiui, teiginys gali prieštarauti daugumos nuomonei, atrodyti įžeidžiantis ir kupinas neapykantos, tačiau juo neapykanta ar prievarta iš tikrųjų neskatinama.

Neapykantos kalba nesuderinama su pagrindinėms demokratinės visuomenės vertybėms. Tokios kalbos skatina ar pateisina netoleranciją tam tikrų žmonių atžvilgiu, remiantis idėja, kad į šiuos žmones dėl tam tikrų požymių reikėtų žvelgti ne taip palankiai. Todėl neapykantos kalbos saviraiškos laisvė negina – tokia kalba yra nusikaltimas, kuriam galima teisėtai užkirsti kelią arba už kurį turi būti baudžiama.

Sudėtinga identifikuoti, kas yra ir kas nėra neapykantos kalba. Įžeidžiančio pobūdžio teiginius arba turinį galima atpažinti lengvai, tačiau nustatyti, ar šie teiginiai laikytini neapykantos kalba, gali būti sunku.

Vien įžeidžiančio pobūdžio teiginių negalima savaime laikyti neapykantos kalba. Saviraiškos laisvė taikoma ne tik teiginiams ar turiniui, kurie yra palankiai sutikti ar laikomi neįžeidžiančiais arba neutraliais. Ji taikoma ir teiginiams, kurie įžeidžia, šokiruoja ar trikdo.

Pavyzdžiui, teiginys gali prieštarauti daugumos nuomonei, atrodyti įžeidžiantis ir kupinas neapykantos, tačiau neapykanta ar prievarta juo neskatinama.

Atskiriant neapykantos kalbą nuo teisėtų viešųjų diskusijų, reikia atsižvelgti į šiuos principus:

- tam tikrų teiginių **turinį**
- **kontekstą**, kuriame tai buvo išreikšta
- šių teiginių autoriaus **tikslą**
- kaip auditorija **suvokė** šiuos teiginius

Pranešdamos apie problemas ar transliuodamos viešąsias diskusijas, žiniasklaidos priemonės gali atvirai išreikšti neapykantos kalbos pavyzdžius. Tačiau nereikėtų painioti atvejų, kai vien tik pranešama apie viešąjį interesą atitinkančią problemą ir kai pranešami teiginiai propaguojami.

Neapykantos kalba gali apimti daugelį išraiškos formų, tad svarbu suprasti skirtingas situacijas, kai asmens saviraiška gali būti laikoma neapykantos kalba.

Nereikėtų turėti iliuzijų, kad neapykanta ir įžeidžianti kalba, nukreipta prieš individus ar grupes, nėra kasdienis dalykas privačiame gyvenime. Kai kurie asmenys savo neigiamą nuomonę apie tam tikrus individus (grupes) privačiuose pokalbiuose gali išreikšti itin grubiai.

Įprastai privati komunikacija nebus laikoma neapykantos kalba, nes neapykantos kalbos tikslas – viešai kurstyti asmenis ar visuomenę skleisti neapykantą ir smurtą. Todėl privati saviraiška nelems žmogaus teisių pažeidimų ir asmenys už tai nebus traukiami atsakomybėn. Tačiau svarbu turėti omenyje, kad, nesiimant priemonių privačiai išreikštai neapykantai užkardyti, ji persikelia į viešąją erdvę, taip skatindama tolesnę įtampą ir susiskaldymą visuomenėje bei skatindama kitas diskriminacijos ir prievartos formas. Todėl valstybė turėtų stengtis šviesti visuomenę apie neapykantos kalbos ir diskriminacijos žalą.

SVARBIAUSIOS SAŲVOKOS

Neapykantos kalba yra bet kokia neapykantos ir prievartos, nukreiptos į asmenį ar jų grupę, kurstyti, skleidimo ar pateisinimo forma, pagrįsta tam tikrais požymiais. Neapykantos kalba nėra saugoma saviraiškos laisvės. Todėl tokiai kalbai galima teisėtai užkirsti kelią ir už ją bausti.

Neapykantos nusikaltimai yra baudžiamosios veikos, nukreiptos prieš tam tikras visuomenės grupes. Šie nusikaltimai iš kitų išsiskiria dėl savo neapykantos motyvo.

DISKUSINIAI KLAUSIMAI

1. ar neapykantos kalba visada yra nusikaltimas?
2. ar neapykantos kalba galite būti išreikšta tik kalba? tik žodžiu?

3. ar daina gali būti neapykantos kalba?
4. kaip siejasi patyčios ir neapykantos kalba?
5. ar jums teko susidurti su neapykantos kalba?

METODAI/UŽSIĖMIMAI

Kaip manote, kodėl tam tikri dalykai labiau asocijuojasi su tam tikra lytimi? Pabandykite atsižvelgti Padalinkite dalyvius į mažas grupes (3-4 dalyvius). Jiems išdalinkite lapelius su šiomis frazėmis:

Politiko įrašas Facebook (turi 35 000 sekėjų):

„Nei vienas gėjus iš mano mokyklos nieko doro gyvenime nepasiekė“.

Vieno interviu metu pasakyta žymios politikės frazė:

„Mes turėtume kartu prisidėti prie gėjų gydymo, o ne jų toleravimo“.

Neonacistų grupėje Facebook komentaras po vienu iš įrašų:

„Hitleris buvo teisus pasiuntęs juos į dujų kameras“.

Komentaras ir kvietimas pasirašyti peticiją, po žurnalisto, kuris yra homoseksualus straipsniu:

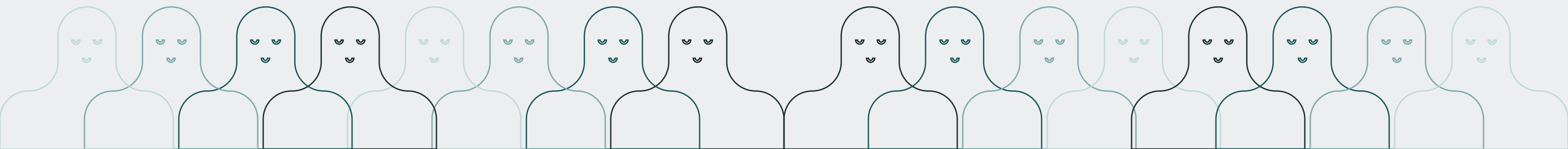
„Pasirašykite čia, jei pritariate, kad homoseksualių autorių straipsniai nebūtų publikuojami“.

Žinutė draugui su pokštu pajuokiant musulmonus:

„<...>visi jie turi bombą su savimi“.

Žymios dainos, kuri turi Youtube 250 000 peržiūrų priedainis:

„Wipe out gays!“

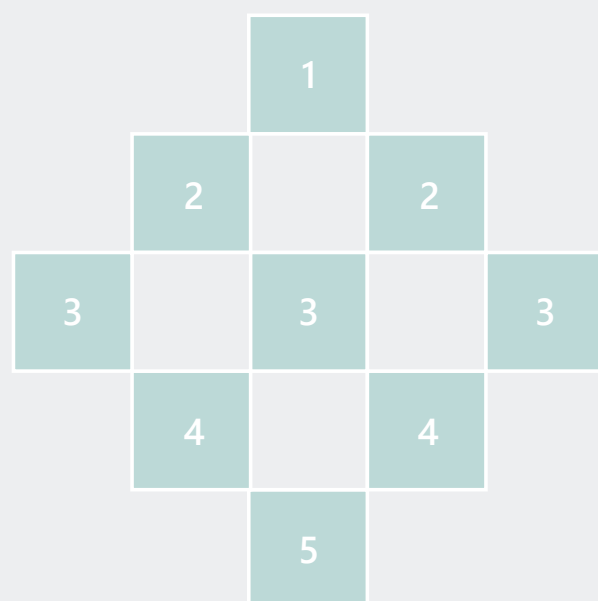
Bendraklasio įžeidžiantis komentaras, po kito bendraklasio nuotrauka Instagram. Abu turi po 400 sekėjų.

Antraštė naujienų portale, kritikuojanti Europos Žmogaus Teisių Teismą sprendimą:

„Serganti yra ta visuomenė, kurioje homoseksualumas laikomas normaliu dalyku“.

Draugų susirašinėjame įkeliamas meme pajuokiantis ir stereotipiškai vaizduojantis gėjus.

ir šią formą:

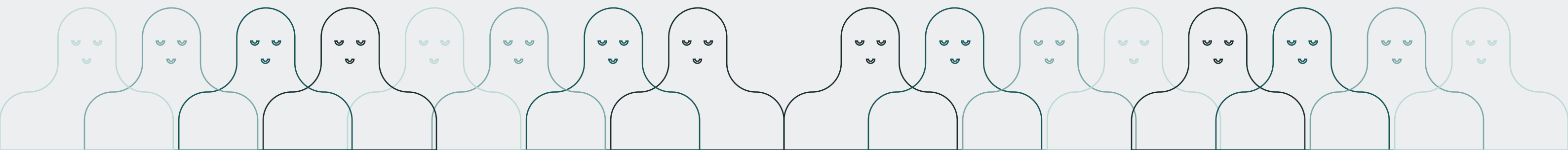

Paprašykite išdėlioti gautas korteles pagal skaičius, kai 5 reiškia labai blogai ir kenksmingai, o 1 mažiausiai kenksminga. Vieną kortelę atmesti kaip mažiausiai tikėtiną realiame gyvenime.

Vėliau paprašoma pristatyti savo pasirinkimus ir aptarti kodėl pasirinkta būtent taip. Padiskutuoti apie šias situacijas - ar apie panašias situacijas teko skaityti, matyti, susidurti? Ar jos realios?

Pabaigoje apibendrinti, jog vertinant situacijas reikia atsižvelgti:

- tikslą;
- auditoriją;
- kas pasakė / atliko ir t.t. šį veiksma (viešas, privatus žmogus);
- pasiektą žmonių kiekį.

© Žmogaus teisių balsas
2021, Vilnius

www.ztbalsas.lt
info@ztbalsas.lt

